Vtáčia chrípka a verejnosť

Výskyt vtáčej chrípky (tj. aviárnej influenzy, AI) je v súčasnom období zaznamenávaný takmer vo všetkých členských štátoch EÚ.

Slovenská republika potvrdila prvý výskyt v sezóne 2023/2024 dňa 5.12.2023. Pravidelná aktualizácia počtu prípadov u hydiny/vtákov držaných v zajatí a voľne žijúceho vtáctva je zverejňovaná na stránke ŠVPS SR - Nákazy a choroby zvierat - Vtáčia chrípka (svps.sk)

V súvislosti s výskytom tejto nákazy je potrebné, aby občania, a predovšetkým chovatelia vtáctva, boli obozretní, pokiaľ ide o riziko zavlečenia vírusu do chovov (migráciu voľne žijúceho vtáctva nevieme ovplyvniť, a práve infikované voľne žijúce vtáky predstavujú stále riziko šírenia AI) a rozšírenia nákazy na území SR. Obranou proti výskytu nákazy v chovoch je PREVENCIA. V rámci preventívnych opatrení (mnohé sú súčasťou stále platných mimoriadnych núdzových opatrení) upozorňujeme na:

- Pravidlá biologickej bezpečnosti
- Zamedzenie kontaktu voľne žijúcich vtákov s hydinou, krmivom resp. napájacou vodou
- Zasieťovanie výbehov pre hydinu
- Predkladanie krmiva hydine pod prístreškom

Z pohľadu znalosti aktuálnej situácie, pokiaľ ide o prítomnosť /cirkuláciu vírusu na území SR, je nevyhnutné:

1. Dodržiavanie Plánu prieskumu aviárnej influenzy u hydiny a voľne žijúcich vtákov na Slovensku v roku 2024;
2. Dôsledné dodržiavanie **mimoriadnych núdzových opatrení (MNO – č. k. mno 4373/2005 z 28.10.2005), ktoré sú stále v platnosti -** Mimoriadne núdzové opatrenie č.k. mno - 4373/ 2005 (svps.sk)**;**
3. Zvyšovanie povedomia/informovanosti chovateľov hydiny a vtákov držaných v zajatí o potrebe dodržiavania zásad biologickej bezpečnosti a ochrany chovov pred zavlečením tejto nákazy – v súčinnosti a vzájomnej spolupráci so starostami obcí a miest.

Vlastníkom alebo držiteľom hydiny je nariadené:

1. zabrániť priamemu a nepriamemu kontaktu voľne žijúcich vtákov, zvlášť vodného vtáctva, s hydinou;
2. zabezpečiť prísne oddelenie vodnej hydiny od ostatnej hydiny;
3. zakázať chov hydiny u zamestnancov registrovaných fariem v domových hospodárstvach;
4. prísne dodržiavať nákup hydiny len z registrovaných fariem so stálym veterinárnym dozorom;
5. novo nakúpenú hydinu umiestniť do priestorov, ktoré boli vopred vyčistené a dezinfikované;
6. pre každú halu používať vlastné pracovné nástroje;
7. minimalizovať počty ľudí, ktorí prichádzajú do styku s hydinou;
8. správne používať osobné ochranné pomôcky;

9. hydinu vo voľnom výbehu kŕmiť a napájať v uzavretom priestore, alebo pod prístreškom ktorý dostatočne bráni prilietavaniu voľne žijúcich vtákov a zamedzuje kontakt voľne žijúcich vtákov s krmivom a vodou určenou pre hydinu;
10. vonku umiestnené zásobníky s vodou požadované v záujme zabezpečenia optimálnych životných podmienok pre určité druhy hydiny dostatočne chrániť pred voľne žijúcim vodným vtáctvom;
11. hydinu nenapájať vodou zo zásobníkov povrchových vôd prístupných voľne žijúcemu vtáctvu;
12. bezodkladne oznamovať príslušnému orgánu veterinárnej správy akékoľvek príznaky vtáčej chrípky u hydiny a iných vtákov chovaných v zajatí podľa kritérií:
    — pokles v príjme potravy a vody o viac ako 20 %,
    — pokles v produkcii vajec o viac ako 5 % trvajúci dlhšie ako 2 dni,
    — týždenná miera úmrtnosti vyššia ako 3 %,
    — akýkoľvek klinický prejav alebo posmrtnú zmenu, ktorá svedčí pre vtáčiu chrípku.

Základné informácie o nákaze

- vtáčia chrípka (aviárna influenza) je ochorenie, ktoré postihuje voľne žijúce ako aj domáce vtáky;
- inkubačná doba je variabilná (1-7 dní na úrovni jedinca a 14 dní na úrovni kŕdľa), v závislosti od kmeňa vírusu vtáčej chrípky, infekčnej dávky, spôsobu expozície a druhu vtáka;
- rôzne druhy bývajú rôzne citlivé na rôzne kmene vírusu – vo všeobecnosti možno povedať, že na vysokopatogénnu chrípku býva najcitlivejšie domáca hrabavá hydina (kury domáce), kde môže v chove úmrtnosť dosiahnuť až 100%;
- v EÚ sa od roku 2006 vyskytuje väčšinou sezónne počas zimného obdobia (október – marec), počas jednej sezóny sa väčšinou šíri prevažne jeden konkrétny kmeň;
- od roku 2022 je sezónnosť menej výrazná a infekcia sa v populáciach šíri aj počas letných mesiacov, hoci v nižšej miere;
- vírus aviárnej influenzy je šírený predovšetkým voľne žijúcimi sťahovavými vtákmi, do EÚ býva každoročne sezónne zavlečený vtákmi, ktoré tiahnu z ázijských oblastí a zo severu cez Európu smerom na juh do Afriky;
- v EÚ sú zavedené prísne veterinárne opatrenia. Ich cieľom je zabrániť šíreniu vírusu z voľne žijúceho vtáctva na hydinu a obmedziť výskyt ohnísk u hydiny;
- hlásenie výskytu sa realizuje cez systém ADIS (notifikačný systém hlásenia výskytu nákaz – Animal Disease Information System) s uvedením všetkých podstatných informácií o danom ohnisku;
- dočasné ochranné pásma a pásma dohľadu sú zriadené v oblastiach, kde sa nachádzajú infikované chovy. V týchto zónach je obmedzený pohyb živých zvierat, hydina je uzavretá v uzavretých priestoroch a starostlivo monitorovaná, prísne sa uplatňujú opatrenia na dezinfekciu;
- ak sa v chove vyskytne ohnisko, vtáky musia byť na mieste utratené a nariaďujú sa veterinárne opatrenia;
- zavádzajú sa aj špecifické opatrenia na zabránenie vstupu infikovaných vtákov (a ich produktov) do potravinového reťazca, nakoľko vírus sa môže šíriť aj prostredníctvom hydinového mäsa a vajec;

- v každom prípade dôkladné varenie zabezpečí, aby mäso a vajcia neobsahovali žiaden vírus.
- Riziko nakazenia širokej verejnosti vírusom zo živých zvierat alebo z hydinových výrobkov je nízke a neexistuje žiadny dôvod na to, aby menili stravovacie návyky alebo cestovné plány.

Spotreba hydinových výrobkov

- Je bezpečné jesť hydinové mäso alebo vajcia, ktoré nakupujete v SR (je pod stálou veterinárnou kontrolou orgánov veterinárnej starostlivosti) resp. v EÚ. Zavedené sú prísne opatrenia v oblasti bezpečnosti potravín a veterinárnych opatrení na zabránenie vstupu mäsa alebo vajec z infikovaných zvierat do potravinového reťazca.
- Hydinu a hydinové výrobky uvádzané na trh v EÚ je možné pripravovať a konzumovať ako zvyčajne,
- pri dodržaní správnych hygienických postupov a správneho varenia
- Obchod z ochranných pásiem a pásiem dohľadu v rámci EÚ je povolený len po veľmi prísnych veterinárnych kontrolách a dovoz z postihnutých/infikovaných tretích krajín je zakázaný.
- V prípade ohniska nákazy na hydinovej farme sa celý kŕdeľ ihneď usmrcuje. Zničí sa aj hydinové mäso a vajcia vyprodukované na týchto farmách.
- Dokonca aj vo veľmi nepravdepodobnom prípade prítomnosti vírusu v mäse alebo vajciach predávaných v EÚ, dôkladné varenie ničí vírus, takže dobre uvarené mäso a vajcia nepredstavujú pre spotrebiteľa riziko.

Riziká pre skupiny ľudí dochádzajúce do kontaktu s vtáctvom

- **Ľudia, ktorí chovajú vtáky**, by si mali uvedomovať možné riziká, ktoré pre ich chov aviárna influenza predstavuje. V tejto súvislosti je potrebné:

  - ✓ Dodržiavať pokyny ŠVPS SR a príslušných regionálnych veterinárnych a potravinových správ (RVPS), najmä pokiaľ ide o potrebu kŕmenia a napájania hydiny v interiéri a držať hydinu v rizikových oblastiach v uzavretých priestoroch (aby sa zamedzilo styku domáceho vtáctva s voľne žijúcimi vtákmi).
  - ✓ Informovať úrady, ak sa objavia nezvyčajne vysoké počty uhynutých voľne žijúcich vtákov, alebo ak chované vtáctvo ochorie alebo uhynie za neobvyklých okolností. V takýchto prípadoch sa ľudia nesmú dotýkať samotných mŕtvych alebo chorých vtákov.
  - ✓ Dodržiavať základné hygienické predpisy - najmä umývanie rúk mydlom pri kontakte s vtákmi alebo vtáčími exkrementmi.
  - ✓ Odradiť deti od hrania sa s vtákmi a naučiť ich, aby informovali dospelých, ak uvidia choré alebo mŕtve vtáky.
  - ✓ Uistite sa, že deti rozumejú pravidlám základnej hygieny.
  - ✓ Nikdy nezabíjajte alebo nejedzte choré alebo umierajúce vtáky, pretože by to mohlo znamenať zvýšené riziko.

- **Ľudia, ktorí prichádzajú do pravidelného kontaktu s hydinou** (napr. poľnohospodári, veterinárni lekári) **alebo s voľne žijúcimi vtákmi** (napr. poľovníci, pozorovatelia vtákov), si musia byť vedomí rizík a prijať preventívne opatrenia.
- Riziko prenosu vírusov vtáčej chrípky z voľne žijúcich vtákov na **širokú verejnosť** je nízke. Väčšina prípadov infekcie ľudí vírusmi vtáčej chrípky zahŕňala veľmi blízky priamy kontakt s chorou hydinou. Aby sa minimalizovalo riziko nakazenia sa vírusmi vtáčej chrípky od voľne žijúcich vtákov, ľudia by sa mali vyvarovať dotýkania sa chorých alebo uhynutých voľne žijúcich vtákov holými rukami.
- **Ľudia, ktorí sa podieľajú na eradikácii ohnísk HPAI**, musia používať vhodné osobné ochranné prostriedky.
- **ECDC (Európske centrum pre kontrolu a prevenciu nákaz)** vypracovalo podrobné usmernenie o ochrane ohrozených osôb a tých, ktorí žijú alebo cestujú do oblastí, kde sa zaznamenal zvýšený výskyt AI..

Riziká pre bežnú verejnosť

Je veľmi nepravdepodobné, že by bežná verejnosť došla do kontaktu s infikovanými vtákmi.

Za dostatočné sa považuje dodržiavanie nasledujúcich bezpečnostné opatrení:

- ✓ Nedotýkajte sa chorých alebo uhynutých voľne žijúcich vtákov alebo hydiny a informujte miestne príslušné veterinárne správy (RVPS), ak zistíte zvýšený počet mŕtvych alebo chorých vtákov.
- ✓ Dodržiavajte bežné pravidlá správnej hygieny – tj. po kontakte s vtákmi alebo ich trusom si umyte ruky mydlom.
- ✓ Ak sa vo vašom okolí vyskytne ohnisko vysokopatogénnej vtáčej chrípky, miestne príslušná RVPS môže nariadiť veterinárne opatrenia a dočasné obmedzenia týkajúce sa pohybu vtáctva a ich produktov, a zakázať dočasne určité činnosti. Je dôležité, aby občania dodržiavali tieto pokyny, pretože sú nevyhnutné na zastavenie šírenia vírusu.

Cestovanie

Je veľmi nízke riziko, že človek príde do styku s vírusom aviárnej influenzy pri cestovaní do krajín mimo EÚ alebo do oblastí v rámci EÚ, kde sa zistila vtáčia chrípka, za predpokladu, že sa vyhnete návšteve hydinárskych fariem alebo trhov s vtákmi a budete dodržiavať vyššie uvedené opatrenia, ako sa uvádza v usmerneniach ECDC.

Informácie o AI: Nákazy a choroby zvierat - Vtáčia chrípka (svps.sk)

Kontakty na RVPS: Kontakty ŠVPS SR, RVPS, ostatné organizácie (svps.sk)